

Klage vedr. Energistyrelsen afgørelse om etableringstilladelse til Aflandshage Vindmøllepark

Danmarks Naturfredningsforening (DN), DN Stevns, DN Greve, DN Køge og DN Solrød ønsker hermed at klage over etableringstilladelsen for Aflandshage Vindmøllepark. Vores bekymring går på kvaliteten af miljøundersøgelsen, herunder særligt den metode og de metodevalg man har gjort vedr. undersøgelser for flagermus. Klagen her følger de synspunkter vi også gjorde opmærksomme på i høringsperioden, i høringsvar vedr. ansøgning om etableringstilladelsen, ligesom vi løbende har kontaktet HOFOR for at drøfte om disse mangler kunne imødekommes udenom klagesystemet.

Vi har nu haft lejlighed til at læse høringsnotatet og den derefter følgende etableringstilladelse, og vi føler os desværre fortsat ikke betrykkede i, at den valgte metode giver et tilstrækkeligt grundlag at vurdere forekomst af flagermus i projektområdet, og de deraf eventuelt følgende konsekvenser for flagermus. Det ærgrer os at man her risikerer at forsinke en ellers vigtig udbygning af vedvarende energi, men omvendt er det vigtigt for os og for samfundet som helhed, at udbygningen trods alt sker klogt og på baggrund af grundige og tilstrækkelige miljøundersøgelser.

Vi kan ikke på forhånd og på baggrund af de undersøgelser der er lavet, vurdere i hvilket omfang der er flagermus i projektområdet, og deraf følgelig, hvordan projektet vil påvirke dem. Havde man taget flagermusundersøgelserne alvorligt kunne klagen efter vores opfattelse sandsynligvis være undgået, og eventuelle påvirkninger, skulle der være nogen, kunne muligvis være imødekommet gennem afværgeforanstaltninger. Uden tilstrækkelige miljøundersøgelser, er det bare ikke muligt at vurdere hverken om eller hvordan de eventuelt skal udformes.

Vi håber på baggrund af klagen at HOFOR vil tage deres opgave alvorligt, og tilvejebringe den viden der er nødvendig for at sikre at projektet ikke vil få utilsigtede negative konsekvenser.

Om flagermus i projektområdet

Vi ved at der er et betydeligt efterårstræk af flagermus tværs over Øresund i august-september fra bl.a. Falsterbohalvøen, samt fra andre udtrækspunkter på den svenske og syddanske kyststrækning mv. Derudover ved vi at der er et tilsvarende forårstræk i april-maj nord over Østersøen som kommer fra de tyske og polske kyster, samt over Øresund fra Sjælland. Af de arter, der observeres som regulære trækkende flagermus (og i større antal), kan nævnes dværg-, trolde- og brunflagermus, men andre arter forventes også at trække, og op til 13 af de flagermusarter, der er registeret i Sverige og Danmark, kan træffes med forøget aktivitet ved særlige udflyvningspunkter på de svenske kyster og fra Bornholm, hvorfra man også har fundet vandflagermus, brunflagermus og troldeflagermus trækkende over havet. Hertil

kommer de flagermus der kan tænkes at ville søge ud over havet efter føde i området, hvor man planlægger at bygge Aflandshage Vindmøllepark.

Fælles for alle flagermusarter er, at de har relativt lange levetider (nogle arter helt op til 40 år), samt lave reproduktionsrater, og at de typisk lever i lave bestandstætheder. Hunnerne skal hos de fleste arter være 2 år før de får unger. De fleste arter føder typisk kun én unge pr. år (nogle arter kan få to), og det er ikke alle voksne hunner, der yngler hvert år. I nogle år er det kun halvdelen af hunnerne. For at opretholde bestandene skal der være en høj overlevelse fra år til år, især for de voksne flagermus. Flagermusbestandes status er derfor meget følsom over for øget dødelighed, og bestandene vil være lang tid om at genoprette gunstig status efter en periode med en ikke-bæredygtig, forhøjet dødelighed. Selv mindre ændringer i mortalitetsrater per år kan derfor have væsentlig betydning for en flagermusbestands status¹ og derfor er det særligt vigtigt at vi gør forarbejdet ordentligt når vi beslutter at placere en havvindmøllepark i en potentiel trækrute for flagermus og i et område, hvor vi kan forvente at møde rigtigt mange flagermus i øvrigt.

I Danmark findes der 17 forskellige arter af flagermus. I projektområdet omkring Øresund er der registreret 12 af disse arter: Sydflagermus, Vandflagermus, Frynseflagermus, Brunflagermus, Leislers flagermus, Nordflagermus, Troldflagermus, Dværgflagermus, Pipistrelflagermus, Brun langøret flagermus, Skimmelflagermus og Bredøret flagermus. Heraf kan vandflagermus, troldflagermus, dværgflagermus, brunflagermus, sydflagermus og skimmelflagermus alle potentielt påvirkes af projektet. Fælles for alle er, at de på EU's kun 39 dyr lange liste over særligt sårbare og truede dyr som vi skal passe særligt godt på. De såkaldte bilag iv arter. Alle arter på bilag iv er omfattet af en meget streng beskyttelse og må ikke må ikke slås ihjel, ligesom der er direkte forbud mod at forstyrre dem eller ødelægge deres yngle- og rasteområder.

Litteraturstudie frem for konkrete undersøgelser

Miljøkonsekvensrapporten vurderer at der i driftsfasen er risiko for, at flagermus kolliderer med vindmøller, men man vurderer denne påvirkning samlet til at være lille til moderat i forhold til kollisioner. Sammenlagt kommer man frem til at projektets påvirkning af flagermus vil være ingen eller lille. *Det konkluderer man på baggrund af et litteraturstudie alene, hvilket vi finder dybt problematisk.* Særligt idet at man ikke kan afvise, at der passerer endog meget store trækforekomster forbi området for Aflandshage Vindmøllepark. Det ved vi blandt andet fordi man fandt overraskende mange flagermus i området for Krigers Flak da vi undersøgte det for nogle år tilbage. I andre projekter ser vi det også muligt at foretage tællinger til havs, og derfor undrer det at man helt har udeladt det her. Et eksempel er jo netop Krigers Flak ikke langt fra Aflandshage, hvor man til fleres store overraskelse fandt endog ret store forekomster af flagermus.

Man anerkender da også selv at der mangler viden om, hvordan flagermus reagerer på møller til havs, bestandsstørrelser og trækruter:

”Ydermere medfører usikkerheden i forhold til hvordan flagermus reagerer i forhold til vindmøller til havs og usikkerheden på både bestandsstørrelser og præcise trækruter i Øresund, store usikkerheder i både vurderingerne for Aflandshage Vindmøllepark som nærliggende vindmølleparker på Lillgrund og Krigers Flak”.

¹ Beskyttelse af flagermus og miljøvurderinger, Notat fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet, 4. september 2020

Alligevel konkluderer man på baggrund af kun litteraturstudiet, som tager udgangspunkt i undersøgelser hvoraf stort set alle er 6-13 år gamle, og før bl.a. den nærliggende havvindmøllepark, Krigers Flak, blev bygget – at der ikke er grund til at tro at bestande af flagermus vil blive påvirket i særlig grad af parken.

Ift. den konkrete litteratur der henvises til, så bemærkes det også, at ikke henviser til objektiv viden, men til andre miljøundersøgelser. Blandt andet fra Krigers Flak. Disse kan i sagens natur, hverken betragtes som helt objektive, eller værende videnskabelige al den stund at de ikke har været underlag almindelig videnskabelig granskning. Flere af undersøgelserne der henvises til, har været stærkt kritiserede. Havde man brugt undersøgelserne som supplement til egentlige egne undersøgelser on location, kunne det givetvis have nuanceret billedet, men her bruger man dem til at trække den ret vidtgående konklusion at *påvirkningen af flagermus vil være lille eller ingen* – og det på trods af at det drejer sig om et helt andet område. Der henvises også til at man har gode undersøgelser fra skib, men disse undersøgelser er mere end 10 år gamle, og det udstyr man brugte på det tidspunkt, er slet ikke tidssvarende og langt fra dagens standard.

Dette harmonerer efter vores bedste opfattelse ikke med udsagnet om at *der er taget hånd om udfordringer med manglende viden ved at anvende forsigtigheds-principper*. En langt bedre tilgang ville på mange måder have været at man i det mindste besøgte områderne og over en, helst to, træksæsoner og monitorerede, hvilke flagermus der rent faktisk findes på stedet. I forhold til de rapporter og analyser der henvises til så er der også siden fremkommet en del ny viden om flagermus i relation til infrastrukturanlæg, og effekter af disse på flagermus' bestandsstatus. Denne nye viden er det nødvendigt at indarbejde i planlægningen og driften af anlægsprojekter for at kunne sikre gunstig status for bestandene af de forskellige flagermusarter. Det har man heller ikke gjort her. Til eksempel kan nævnes Naturvårdsverkets rapport fra 2019 omkring flagermus og vindkraftværk² eller Notatet fra DCE om netop beskyttelse af flagermus i miljøvurderinger³, hvor der blandt andet findes en guide til, hvordan man bør sammensætte undersøgelsen for efter bedste evne at kunne estimere størrelsen af en bestand i et givent område.

Andre bemærkninger til miljøundersøgelsen vedr. flagermus

Bevaringsstatus: Det fremgår af miljøkonsekvensvurderingen at "*alle flagermusarter der forekommer til havs i forundersøgelserområdet har store bestande og gunstig bevaringsstatus*". Det er ikke helt korrekt. Brunflagermus er tilsyneladende i tilbagegang i Sverige. Måske også Danmark men det er en viden vi ikke har, hvilket vi har fået bekræftet af flere eksperter, som blandt andet henviser til at det nationale overvågningsprogram (NOVANA) ikke overvåger bestandsstørrelser og -udvikling.

Vind og tilstedeværelsen af flagermus: Det fremgår af miljøkonsekvensvurderingen under påvirkninger i driftsfasen, at der ved højere vindhastigheder (over 6 m/s) ikke vil findes insekter ved mølletårnene, implicit at derfor vil flagermusene ikke søge derud og opholde sig langs tårnene. Det er ikke korrekt. Flagermus vil ganske vist jage insekter, men de tiltrækkes også af tårnene og lys af nysgerrighed og som mulige rastesteder mv. op til 10 m/s⁴.

² Aktivitet av fladdermuss och insekter vid ett vindkraftverk, Naturvårdsverket 2019 ([link](#))

³ Beskyttelse af flagermus og miljøvurderinger, Notat fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet, 4. september 2020 ([link](#))

⁴ Aktivitet av fladdermuss och insekter vid ett vindkraftverk", Naturvårdsverket 2019

Kumulative effekter: Der mangler også en undersøgelse af eventuelle kumulative effekter for flagermus. Beregninger viser en overdødelighed af flagermus fra vindmøllekrab som kan medføre væsentlige tilbagegange i bestandene af bl.a. brun- og troldflagermus ved væsentligt lavere mølletætheder end i DK⁵.

Overvågningsvilkår: Vi anerkender at man har indsat overvågningsvilkår i etableringstilladelsen, men mener langt fra dette er tilstrækkeligt. Direktivtekster og miljøbeskyttelseslov kan ikke tolkes således, at man på baggrund af overvågningsvilkår kan retfærdiggøre en større risikovillighed i vindmølleprojekter. Miljøundersøgelsen skal til hver en tid være af en tilstrækkelig kvalitet til at vi efter bedste evne kan vurdere påvirkningen af sårbare arter og levesteder.

Fugle: Afslutningsvis ønsker vi også at bakke op om den klage DOF har sendt vedr. fugle, som i det store hele også flugter med de høringssvar vi tidligere har sendt. Særligt er vi enige i bekymringer om manglende vurdering af kumulative effekter, herunder den kumulative påvirkning af traner som man tidligere ifm. Krigers Flak allerede har vurderet balancerer på en knivsæg i forhold til at overskride PBR-terskelværdien. Når man placerer en vindmøllepark så tæt op af Nordeuropas vel nok største fugletræk, løber man en særlig stor risiko på naturens vegne, og derfor har man også en særlig stor forpligtigelse til at de undersøgelser man laver, er af en særlig høj standard. Det mener vi ikke er tilfældet her. Her kan nævnes den relativt korte periode man har observeret i (én sæson), mangelfuldt udstyr, valg af observationssteder mv. Alle disse ting har vi gjort opmærksom på i vores høringssvar, men er fint udfoldet i DOFs klage som vi hermed støtter.

Andre bemærkninger til miljøundersøgelsen

Fugle: Afslutningsvis ønsker vi også at bakke op om den klage DOF har sendt vedr. fugle, som i det store hele også flugter med de høringssvar vi tidligere har sendt. Særligt er vi enige i bekymringer om manglende vurdering af kumulative effekter, herunder den kumulative påvirkning af traner som man tidligere ifm. Krigers Flak allerede har vurderet balancerer på en knivsæg i forhold til at overskride PBR-terskelværdien. Når man placerer en vindmøllepark så tæt op af Nordeuropas vel nok største fugletræk, løber man en særlig stor risiko på naturens vegne, og derfor har man også en særlig stor forpligtigelse til at de undersøgelser man laver, er af en særlig høj standard. Det mener vi ikke er tilfældet her. Her kan nævnes den relativt korte periode man har observeret i (én sæson), mangelfuldt udstyr, valg af observationssteder mv. Alle disse ting har vi gjort opmærksom på i vores høringssvar, men er fint udfoldet i DOFs klage som vi hermed støtter.

Overvågningsvilkår: Vi anerkender at man også her har indsat overvågningsvilkår i etableringstilladelsen vedr. fugle, men mener igen at dette langt fra dette er tilstrækkeligt. Direktivtekster og miljøbeskyttelseslov kan ikke tolkes således, at man på baggrund af overvågningsvilkår kan retfærdiggøre en større risikovillighed i vindmølleprojekter. Miljøundersøgelsen skal til hver en tid være af en tilstrækkelig kvalitet til at vi efter bedste evne kan vurdere påvirkningen af sårbare arter og levesteder.

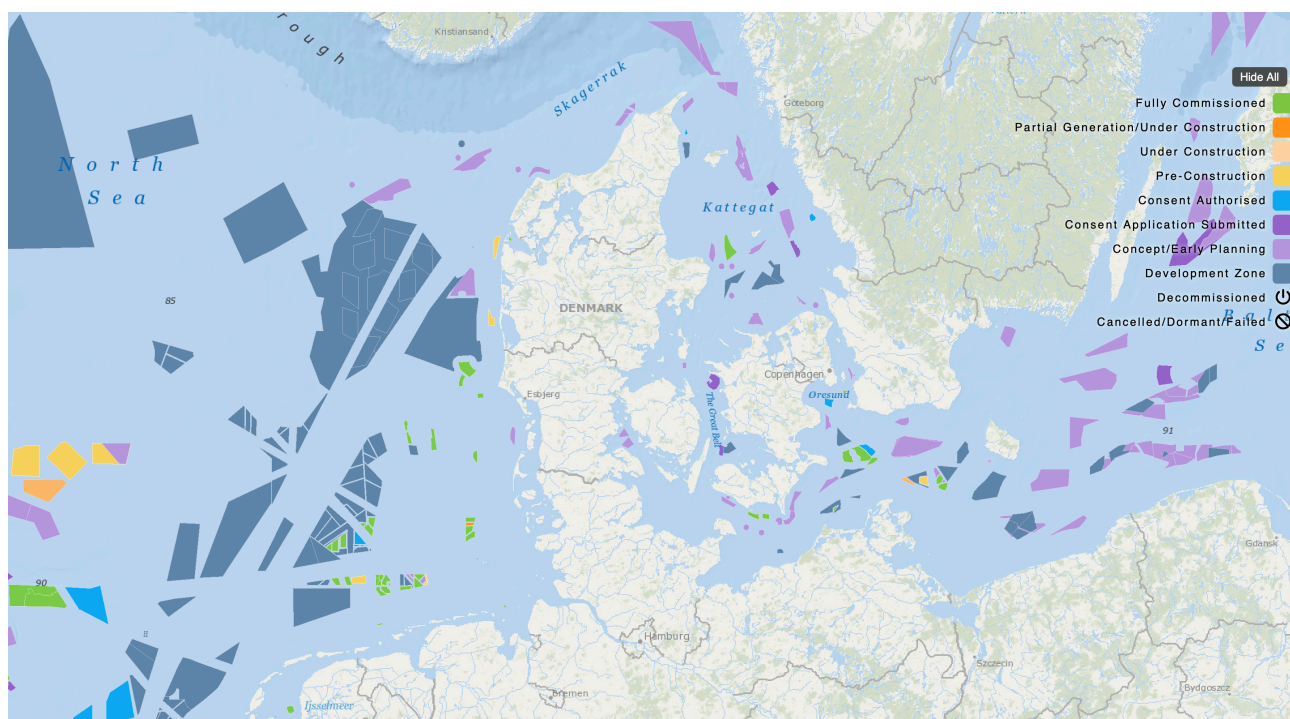
⁵ Beskyttelse af flagermus og miljøvurderinger, Notat fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet, 4. september 2020

Konklusion

ENS imødekom delvis den kritik vi har rejst, og anerkendte at viden var begrænset. Derfor stiller ENS også krav om monitoreringsvilkår i etableringstilladelsen. Vi mener dog ikke at disse er tilstrækkelige al den stund at det næppe vil være muligt at bremse møllerne, hvis det viser sig at antagelsen om at møllerne ikke vil påvirke flagermus ikke holder stik, ligesom det også vil være alt for sent eventuelt at begynde at overveje afværgeforanstaltninger flere år efter drift, hvis det rent faktisk viser sig at projektet har decideret kvantificerbare negative konsekvenser for flagermus. Endeligt findes ikke lovhjemmel til at gennemføre projektet på baggrund af ufuldstændige undersøgelser blot der samtidig overvåges hvorvidt de ufuldstændige undersøgelser så også er retvisende i praksis (efter vores opfattelse bør alle større vindmølleprojekter løbende overvåge om forventningerne til konsekvenser for natur og miljø stemmer overens med det man har lagt til grund i miljøkonsekvensrapporterne).

Endelig mener vi også at det er en farlig præcedens der risikerer at opstå her, hvis man blot kan henvise til ældre litteratur fra omkringliggende områder, i nogle tilfælde foretaget med utidssvarende udstyr og baseret på gammel viden. Det er på ingen måde den "best practise" der er brug for når Danmark i den kommende tid skal opføre rigtigt rigtigt mange vindmøller i Nordsøen, Kattegat, Østersøen og i de indre danske farvande.

Kort herunder fra 4coffshore.com:

Vi sidder allerede med lignende sager fra andre vindmølleparker, fx vindmølleparken ved Hirsholmene ud for Frederikshavn. Gives der tilladelse til at gøre det her, hvor der tilmed er stor sandsynlighed for at møde mange trækkende flagermus på havet, så vil vi se det gentaget i rigtigt mange projekter den kommende tid.

Dato: december 2022
Til: Energiklagenævnet - ekn@naevneneshus.dk
Skrevet af: Lasse Jesper Pedersen / lasse@dn.dk / tlf: 31193234

Derfor ønsker vi Energiklagenævnets vurdering af om denne praksis er rimelig og udtryk for en praksis der med rimelighed kan sikre et tilstrækkeligt højt niveau af miljøbeskyttelse som blandt andet beskrevet i miljøvurderingslovens §1.

Vi bemærker også at den svenske Länsstyrelsen har klaget via. ESPOO i det de ikke mener at påvirkninger ift. n2000 Falsterbo-Foteviken (SE043002) er ordentligt undersøgt. Vi ser også frem til nævnets vurdering i denne sag. Vi har vedhæftet Länsstyrelsens klage her til orientering.

Med venlig hilsen,

Formand, Michael Løvendal Kruse, DN Stevns
Formand, Lars Bjarne Nielsen, DN Greve
Formand, Birgit Mindegaard, DN Køge
Formand, Martin Vagner, DN Solrød

&

Lasse Jesper Pedersen
Klima- og Energipolitisk Seniorrådgiver,
Danmarks Naturfredningsforening